

Τί δ' ὄφελος εὔλαλοῦντος, ἂν κακῶς φρονῆ; —
Μισῶ πονηρόν, χρηστόν ὅταν εἴπῃ λόγον 1).

« Ἄλλ' ὁ περὶ τῶν λοιπῶν ζώων, φυτῶν καὶ τῶν τοιούτων ἄμετρος λόγος, ὁ ἐπισκοτίζων τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν καθ' ὅλον τὸ βιβλίον κατάδηλον γιγνομένην οὐδόλως εἶνε συγγνώμης ἄξιος. Διότι ὁ νομοθέτης κρίνων καλὸν νὰ διδαχθῶσιν οἱ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως φοιτῶντες παῖδες καὶ τινὰ ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐκήρυξε διαγωνισμόν πρὸς συγγραφήν τοιούτου βιβλίου περιέχοντος πᾶν τὸ χρήσιμον διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν πνευματικὴν τῶν παιδῶν ἀνάπτυξιν. Ὡστε ὁ πλατὺς οὗτος περὶ ἵππου ἢ ῥόδου ἐν ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ λόγος δὲν διδάσκει, δὲν τέρπει καὶ γίγνεται προσκορῆς καταπονῶν διὰ λεπτεπιλέπτων περιγραφῶν καὶ κατατήκων τὰς ἀπαλὰς τῶν παιδῶν διανοίας, οὐδὲν δ' ὠφελῶν, διότι ἢ μακρὰ περὶ τὰ ἐπουσιώδη διατριβὴ ἀφανίζει τὰ καίρια καὶ μαθήσεως ἄξια.

« Τὸ μεθύειν πᾶς ἄνθρωπος αἰδήμων καὶ κόσμιος φυλάξαιτ' ἄν·
μανία γάρ . . ἢ μέθη σύνοικος . . τῆς δὲ μέθης οὐδὲν οὕτω κατηγο-
ροῦσιν ὡς τὸ περὶ τοὺς λόγους ἀκρατές καὶ ἀόριστον . . ἢ μέθη λάλον·
ἄνουν γάρ καὶ ὀλιγόφρον, διὰ τοῦτο καὶ πολύφωνον. οἱ δὲ φιλόσοφοι
καὶ ὀριζόμενοι τὴν μέθην λέγουσιν εἶναι λήρησιν πάροινον· οὕτως οὐ
ψέγεται τὸ πίνειν, εἰ προσεῖη τῷ πίνειν τὸ σιωπᾶν· ἀλλ' ἢ μωρολο-
γία μέθην ποιεῖ τὴν οἴνωσιν . . ὁ μεθύων ληρεῖ παρ' οἶνον 2).

« Λῆρος παρ' οἶνον » τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ ὅτι
εἶνε « ἄμετρος ὁ λόγος ὁ περὶ τῶν ζώων, φυτῶν καὶ τῶν τοιούτων », ἐνόσφ δὲν εὐδοκεῖ νὰ δηλώσῃ ποῖον εἶνε τὸ μέτρον, δι' οὗ μετρεῖ αὐτὸς τοὺς περὶ τούτων λόγους. « Μωρολογία » ὅτι ὁ λόγος οὗτος, ὁ πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις ἄγνωστος, αὐτῷ δὲ μόνῳ γνωστὸς ὡς ἄμετρος, « ἐπισκοτίζει τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν καθ' ὅλον τὸ βιβλίον κατάδηλον γιγνομένην ». « Λήρησις πάροινος » ἢ γνώμη, ἣν περὶ ἑαυτοῦ ἐκφράζει, ὡς ἀξίου νὰ συγχωρῆ καὶ νὰ καταδικάζῃ (« οὐδόλως εἶναι συγγνώμης ἄξιος ») αὐτὸς ὑπόξυλος ὢν καὶ ἐν τελείᾳ ἀγνοία πάντων τῶν ζητημάτων, περὶ ὧν λαλεῖ, διατελῶν. « Ἄνουν » τὸ λεγόμενον ὅτι « ὁ πλατὺς περὶ ἵππου ἢ ῥόδου ἐν ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ λόγος δὲν διδάσκει », καθόσον ἢ διδακτικὴ δύναμις τῶν λόγων,

1) Μένανδρος ἀπ. 821 καὶ 767, ἔκδ. Kock, τόμ. 3, σελ. 222 καὶ 215.

2) Πλούταρχος περὶ ἀδολεσχίας 503 D. 504 B. καὶ Ἀριστοτέλης, ἀπ. 1, 16, 102 ἔκδ. Rose, Lipsiae, 1886, σελ. 99.

ὡς πᾶς νήφων δύναται νὰ σκεφθῆ, καὶ ἂν οὐδέποτε οὐδαμόθεν ἔμαθε τοῦτο, δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσότητος ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. « Ὀλιγόφρον » τὸ λεγόμενον ὅτι « ὁ πλατὺς περὶ ἵππου ἢ ῥόδου ἐν ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ λόγος δὲν τέρπει », διότι ἢ ἐκ τῶν λόγων τέρψις, ὡς πᾶς νήφων δύναται νὰ σκεφθῆ, καὶ ἂν οὐδέποτε οὐδαμόθεν ἔμαθε τοῦτο, δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσότητος, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος τοῦ λόγου. « Μανικὸν » δὲ τὸ λεγόμενον ὅτι « ὁ πλατὺς περὶ ἵππου ἢ ῥόδου λόγος . . γίγνεται προσκορῆς καταπονῶν διὰ λεπτεπιλέπτων περιγραφῶν καὶ κατατήκων τὰς ἀπαλὰς τῶν παιδῶν διανοίας, οὐδὲν δ' ὠφελῶν, διότι ἢ μακρὰ περὶ τὰ ἐπουσιώδη διατριβὴ ἀφανίζει τὰ καίρια καὶ μαθήσεως ἄξια », διότι οὐδὲν τούτων εἶνε νόημα λογικὸν καὶ οὐδὲν τούτων συνδέεται πρὸς τὰ ἄλλα λογικῶς κατὰ τὸ αἷτιον καὶ αἰτιατόν. « Προσκορῆς » δὲν εἶνε ἢ πλατύτης ἢ ἢ στενότης τοῦ λόγου ἀλλ' ἢ οὐδενία αὐτοῦ — « Λεπτεπίλεπτοι περιγραφαὶ » δὲν εἶνε « οἱ περὶ ἵππου καὶ ῥόδου λόγοι », ἀλλ' εἶνε, ὡς πᾶς ὁ μὴ τεθολωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων δύναται νὰ ἴδῃ 1), ἐκφράσεις 2), ἀκριβέστατα κατὰ κελεύσματα τῶν τεχνογράφων γεγόμενα. Προηγείται κατὰ τὴν ἐκφράσιν τῶν ζώων π. χ. ἢ περιγραφή τῶν μερῶν, ἐξ ὧν συνίσταται τὸ ζῶον, καὶ ἢ ἐπάλληλος θέσις αὐτῶν· ἔπεται ἢ αἰσθητικὴ ἐντύπωσις ἢ γενομένη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν μερῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀναλογίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, ὡς ἐκ τοῦ χρώματος καὶ τῆς κινήσεως αὐτῶν· ἀκολουθεῖ ἢ ἱστορία τῆς ἐξημερώσεως καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου ἡμῶν διαδόσεως αὐτῶν· ἔπεται ὁ βίος καὶ ἢ δίαιτα· ἀκολουθεῖ ὁ ψυχικὸς βίος, καὶ δὴ ἢ αἰσθητικὴ δύναμις πρῶ-

1) Χ. Παπαμάρκου Ἑλληνικὸν Ἀναγνωσματάριον τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐν Ἀθήναις 1892, ὁ ἵππος, σελ. 97-106.— τὸ ῥόδον, σελ. 168-173.

2) Ἀφθόνιος, Προγύμν. 12, ἐκδ. Walz, τόμ. 1, σελ. 103. Spengel, τόμ. 2, σελ. 46: Ἐκφρασίς ἐστι λόγος περιηγηματικὸς ὑπ' ὄψιν ἄγων ἐναργῶς τὸ δηλούμενον, ἐκφραστὲον δὲ πρόσωπα τε καὶ πράγματα, καιροὺς τε καὶ τόπους, ἄλογα ζῶα καὶ πρὸς τούτοις φροντά. — Θέων, Προγυμνάσμ. 11, Walz, τόμ. 1, σελ. 239. Spengel, τόμ. 2, σελ. 118: Γίνεται ἢ ἐκφρασις προσώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ τόπων καὶ χρόνων. Προσώπων μὲν οὖν . . καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ εἶδος τῆς Ἰβίδος καὶ τῶν ἵππων τῶν ποταμίων καὶ τῶν κροκοδείλων τῶν Αἰγυπτίων. — Νικόλαος ὁ σοφιστής, Προγυμνάσματα 12, ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 491: Ἐκφρασίς ἐστι λόγος ἀφηγηματικὸς ὑπ' ὄψιν ἐναργῶς ἄγων τὸ δηλούμενον . . Ἐκφράζομεν δὲ τόπους, χρόνους, πρόσωπα, πανηγύρεις, πράγματα· τόπους μὲν οἷον λειμῶνας, λιμένας καὶ ὅσα τοιαῦτα· χρόνους δὲ οἷον ἔαρ, θέρος. Ἴδε καὶ ἄνωτ. σελ. 294 καὶ τὴν αὐτόθ. ὑποσελίδ. σημ. 4.

τον, ἡ νοητικὴ δὲ δύναμις καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἦθη αὐτῶν δεύτερον, καὶ ἐκτίθεται ἐν τέλει ἢ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ χρησιμότης αὐτῶν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐν «διηγήσει λεπτομερεῖ ἑναργῶς καὶ σχεδὸν εἰς ὄψιν φερούση τοῖς φιλομαθοῦσι τὸ διηγούμενον», πεποικιλμένη διὰ τῶν προσηκόντων παραδειγμάτων, διευκρινιζόντων ἐκάστην τῶν περιεργότερων ἰδιοτήτων τῆς φύσεως αὐτῶν, κατὰ τὰ κελεύσματα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, τοῦ τε ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς περὶ τῶν τοιούτων λόγων τέχνης 1). Ἄλλ' ὁ ἡμέτερος κριτὴς τὰ πολύμορφα ἐπιστημονικὰ ταῦτα στοιχεῖα, ἐξ ὧν συνίσταται πᾶσα ἐκφρασις ζώου καὶ φυτοῦ, ὑπολαμβάνει καὶ καλεῖ «λεπτεπιλέπτους περιγραφάς», ποῦ μὲν ἀφραίνων, ποῦ δὲ συκοφαντῶν, πανταχοῦ δὲ ληρῶν 2).

1) Νικόλαος ὁ σοφιστής, Προγύμν. 12, ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 491-492: Ἐκφρασις ἐστὶ λόγος ἀφηγηματικὸς, ὑπ' ὄψιν ἑναργῶς ἄγων τὸ δηλούμενον, πρόσκειται δὲ ἑναργῶς, ὅτι κατὰ τοῦτο μάλιστα τῆς διηγήσεως διαφέρει· ἡ μὲν γὰρ φιλήν ἔχει ἔκθεσιν πραγμάτων, ἡ δὲ πειρᾶται θεατὰς τοὺς ἀκούοντας ἐργάζεσθαι. . . διαφέρει δὲ καὶ κατ' ἐκεῖνο τῆς διηγήσεως, ὅτι ἡ μὲν τὰ καθόλου, ἡ δὲ τὰ κατὰ μέρος ἐξετάζει. — Ἐρμογένης, Προγυμνάσμ. 7, Walz, τόμ. 1, σελ. 40-41. Spengel, τόμ. 2, σελ. 13: Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κατὰ τὸ ἐγγωροῦν. . . εἰς δὲ τὴν τοῦ γένους χώραν ἐρεῖς, τίνι θεῶν ἀνάκειται; οἶον ἡ γλαῦξ τῇ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἴππος τῷ Ποσειδῶνι. ὁμοίως δὲ ἐρεῖς, πῶς τρέφεται; ποταπὸν τὴν ψυχὴν, ποταπὸν τὸ σῶμα; τίνα ἔργα ἔχει; ποῦ χρήσιμα; πόσον ὁ χρόνος τοῦ βίου; καὶ συγκρινεῖς δὲ καὶ ὅλως τοῖς ἐμπίπτουσι τῷ τόπῳ χρῆσιμα. . . καὶ μὴν καὶ τὰ φυτὰ παραπλησίως ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ φύεται, ἀπὸ τοῦ θεοῦ ᾧ ἀνάκειται, ὡς ἡ ἐλαία τῇ Ἀθηνᾶ, καὶ ἀπὸ τῆς τροφῆς, οἶον πῶς τρέφεται; . . ἐρεῖς δὲ ὡς ἐπὶ σώματος, τὴν ἀναδρομὴν, τὸ κάλλος, εἰ ἀειθαλής, ὡς ἡ ἐλαία· εἶτα τὸ χρήσιμον ᾧ μάλιστα ἐνδιατρίψεις. — Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκός, περὶ τρόπων ιδ'. Walz, τόμ. 8, σελ. 813. Spengel, τόμ. 3, σελ. 251: Ἐκφρασις ἡ λεπτομερὴς διήγησις, ἡ ἑναργῶς καὶ σχεδὸν εἰς ὄψιν φέρουσα ἡμῖν τὸ διηγούμενον, ὅπως ἔχει θέσεως καὶ κάλλους. — Πλάτων, Πολιτικός 277 D: Χαλεπόν, ὦ δαιμόνιε, μὴ παραδείγμασι χρώμενον ἱκανῶς ἐνδείκνυσθαι τι τῶν μειζόνων. Κινδυνεύει γὰρ ἡμῶν ἕκαστος οἶον ὄναρ εἰδὼς ἅπαντα αὐτὸς πάλιν ὡσπερ ὕπαρ ἀγνοεῖν. — Λυκοῦργος, κατὰ Δεωκράτους 124, σελ. 165: Τὸ γὰρ μετὰ πολλῶν παραδειγμάτων διδάσκειν ῥαδίαν ὑμῖν τὴν κρίσιν καθίστησιν. — Περὶ τῶν ζώων ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ἴδε Volkmann, Hermagoras, σελ. 328. — Περὶ τῶν ἀνθέων Μάξιμον τὸν Τύριον ἐν λόγῳ 25, 2. — Κλήμεντ. τὸν Ἀλεξανδρ. ἐν τῷ Παιδαγωγῷ, λόγ. 2, κεφ. 8, ἔκδ. Potter, σελ. 212. Ἡσιόδ. ἐν τῇ ὑποσελ. σημ. τοῦ 194 στίχ. τῆς ἔκδ. Σίττλ. — Περὶ τοῦ ῥόδου Ἀχιλλέα τὸν Τάτιον 2, 2. Ἀφθόνιον Προγυμνάσμ. 2, Walz 1, 61. Spengel, 2, 22. — Περὶ τοποθεσιῶν Ἡσιόδ. ἐν Ἀσπίδ. Ἡρακλέους 207. — Θεόκρ. ἐν Ἐπιγράμ. 4. Volkmann, Hermagoras, σελ. 328. Πρβλ. δὲ καὶ ἀνωτέρ. σελ. 294, ὑποσελίδ. σημ. 4.

2) Περὶ τῶν ληρημάτων τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἐγένετο

«Γίνεται δὲ λόγος περὶ προβάτου ἐν σελίσιν ὑπὲρ τὰς δεκατρεῖς, περὶ χοίρου εἰς ὀκτῶ σχεδὸν καὶ περὶ φαλαίνης ὡσαύτως, περὶ αἰγός, βοός, γάτας, καὶ ὠδικῶν πτηνῶν εἰς δώδεκα περὶ ἐκάστου, περὶ ῥόδου εἰς ἐννέα, περὶ ἵππου εἰς ἑκκαίδεκα καὶ ἐν τοσαύταις περὶ κυνός»,

Λέγουσιν ὁ τε Πλάτων καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς :

«Τὸ μὲν οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιήσασθαι τὸν λόγον λέαν εὐηθες· τὰ γὰρ οἶμαι βέλτιστα, ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτατα οὐδὲ τὰ μήκη τιμητέον» 1). «Αὕτη ἐστὶν ἡ θεωρία, καθ' ἣν ἐξετάζεται βιβλίων ἀκροάσει πᾶς λόγος, μετ' ἀσφαλείας πορευομένης τῆς ἐξετάσεως. Ζητήσεις γὰρ τί ὠφελεῖ ἢ βλάπτει τὰ ἀνεγνωσμένα ἢ εἰρημένα ἢ ἠκουσμένα εἰς ἦθος, γνῶμην, τέχνην, λέξιν. τὸ ἦθος διπλοῦν, κοινὸν καὶ ἴδιον· κοινὸν μὲν τὸ εἰς ἀρετὴν προτρέπον, καὶ κακίας ἀποτρέπον· ἴδιον δὲ τὸ προσήκοντα καὶ πρέποντα τοὺς λόγους τῷ τε λέγοντι καὶ τοῖς ἀκούουσι καὶ περὶ ὧν ὁ λόγος καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος παρέχεται. . . εἶτα ἡ τέχνη, ἡ κρᾶσις ἠθῶν καὶ πραγμάτων· εἶτα ἡ λέξις τὸ σαφῶς καὶ καθαρῶς τὸ πολλοστῶς καὶ ποικίλως. Οὗτος ὁ περὶ τῶν λόγων ἐξετάσεως λόγος» 2).

Ἄλλὰ «τὰ παιδιά καὶ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι ἀνόητοι» 3).

Ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἀναγνωσματαριογράφοι εἶχον κριτὰς ἀπαιδεύτους καὶ θρασεῖς, τολμῶντας νὰ ὑποκαθιστῶσι τὴν ἑαυτῶν ἀγροῖκον καὶ ἀπαιδεύτον γνῶμην εἰς τὰς σοφὰς γνώμας τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς σοφωτάτων ἀνδρῶν, οὐδὲν Ἀναγνωσματάριον ἐπιστημονικὸν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ σοφὸν ἔθνος αὐτῶν, ἀφοῦ οὐδὲν προσέχει εἰς τὴν ποσότητα τῶν γραμμῶν, ἀλλὰ πάντα μόνον εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ περιεχομένου καὶ εἰς τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Τὸ «πλατύτατον» τῶν ἐν τῷ ἐμῷ Ἑλληνικῷ Ἀναγνωσματαρίῳ τῆς ἀνωτάτης τάξεως ἄρθρων εἶνε «ὁ κύων», συναπο-

καὶ ἀλλαχοῦ λόγος, ἀνωτέρω ἐν σελ. 144 καὶ ὑποσελ. σημ. 4. Ἐπίσης καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀναγνωστικαῖς βιβλίαις πραγματογνωστικῶν καὶ φυσιογνωστικῶν κεφαλαίων ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰδικὰ περὶ τῶν τοιούτων ἀντικειμένων μαθήματα καὶ βιβλία ἀνωτέρω ἐν σελ. 19 καὶ ταῖς αὐτόθι ὑποσελίδοις σημειώσεσι 1, 2, ὅθεν ἀριδῆλως καταφαίνεται ὅτι τὰ μὲν ὑπὸ τῶν κ. κ. κριτῶν ὡς ἐπαίνου καὶ βραβεῖου ἀξία ὑπολαμβάνόμενα εἶνε ἐπιστημονικῶς ἐσφαλμένα, τὸ δὲ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐπίφογα κατακρινόμενα τὰ ἐπιστημονικῶς ὀρθά.

1) Πλάτων, Νομοὶ 722 Α.

2) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Τέχνη ῥητορική, κεφ. 11, ἐδάφ. 10.

3) Ἀριστοτέλης, Περὶ βλήματα 957, α, 2.

τελούμενον ἐκ 14,500 περίπου στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου, ἐνῶ ἐν τοῖς Γερμανικοῖς Ἀναγνωσματαρίοις ὑπάρχουσιν ἱστορικὰ καὶ μυθικὰ διηγήματα, διάλογοι καὶ ἐκφράσεις τόπων καὶ ζώων συνιστάμεναι ἐκ στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου 17,000. 20,520. 22,580. 22,715. 23,780. 30,700. 32,250. 33,650. 54,800. 71,890 1).

Ὁ πλατυασμὸς δὲ οὗτος, αὕτη ἡ δαψίλεια εἰς λέξεις φράσεις καὶ περιόδους οὐχὶ ἀπαραιτήτους παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν ταῖς πραγματογραφήαις καὶ ἐν τοῖς μύθοις καὶ τοῖς διηγήμασι τοῖς τε πλαστοῖς καὶ τοῖς ἱστορικοῖς καὶ τοῖς μυθολογικοῖς.

« Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἔλκεσι βρύων ».

Ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, ἐξ ἧς ἀποζῶσι καὶ δι' ἣν μισθοδοτοῦνται, γνωμοτυποῦσι περὶ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τέχνην, ἣν οὐδέποτε ἐσπούδασαν καὶ οὐδέποτε ἔμαθον! Ἑλληνισταὶ τὸ ἐπάγγελμα γράφοντες « πλατυασμὸς » ἀντὶ πλατυσμός, « μύθους » ἀντὶ Αἰσωπείους μύθους, « διηγήματα πλαστὰ » ἀντὶ διηγήματα πλασματικά, « διηγήματα μυθολογικά » ἀντὶ διηγήματα μυθικά, 2) γίνονται κερδαρίου μικροῦ ἔνεκα παιδαγωγι-

1) « *Zwei Brüder und zwei Schwester* » ὑπ' ἀριθ. 149 ἐν τῇ 201 σελίδ. τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Wirth (2 Theil, Dritte Auflage, Leipzig 1878) ἐκ στοιχείων 17,000.— « *Der Löwe* » ὑπ' ἀριθ. 21 ἐν σελ. 378 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Böckler und Fritz (Breslau 1873) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 20,520.— « *Die Biene* » ὑπ' ἀριθμ. 306 ἐν σελ. 506 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Sostmann (Jena 1864) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 22, 580.— « *Des Flusses Walten und Gestalten* » ὑπ' ἀριθ. 64 ἐν σελ. 104 τοῦ Ἀναγνωσματο. τοῦ Wirth (für höhere Töchter Schulen, fünfter Theil, Leipzig 1878) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 22,715.— « *Der Christ und der Muhamethaner* » ὑπ' ἀριθ. 106 ἐν σελ. 170 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Engelen καὶ Fechner (Ausgab. B. III Theil, Berlin 1874) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 23, 780.— « *Der Tiger* » ὑπ' ἀριθ. 23 ἐν σελ. 386 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Böckler καὶ Fritz (ἐνθ. ἄνωτ.) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 30, 700.— « *Die Schlacht bei Leipzig* » ὑπ' ἀριθ. 149 ἐν σελ. 201 τοῦ Ἀναγνωσμ. τοῦ Hansen (Vierter Theil, Leipzig 1886) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 32, 250.— « *Die Stadt Wien* » ὑπ' ἀριθ. 150 ἐν σελ. 109 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Mair (II Theil für die dritte Klasse-Wien 1894) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 33, 650.— « *Blicke in das industrielle Leben der Gegenwart* » ὑπ' ἀριθ. 216 ἐν σελ. 302 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Böckler καὶ Fritz (ἐνθ. ἄνωτ.) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 54, 800.— « *Ein Phantasie-reise im Weltall* » ὑπ' ἀριθμ. 150 ἐν σελ. 385 τοῦ Ἀναγνωσματαρίου τοῦ Wirth (Deutsch. Leseb. für höhere Töchter Schulen, 5 Theil, Leipzig 1878) ἐκ στοιχ. τοῦ ἀλφαβητ. 71,890 κτλ. κτλ.

2) *Τίμων ὁ Φλιάσιος* 119, Mullach, τόμ. 1, σελ. 94: Ἐν δὲ πλατυσμός |

κῶν, μεθοδικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἀντικειμένων σπουδαιοτάτων κριταί! « Δοκεῖς οὖν τι . . διαφέρειν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀργύριον κτησαμένου χαλκῆος φαλακροῦ καὶ σμικροῦ νεωστὶ μὲν ἐκ δεσμῶν λελυμένου, ἐν βαλανείῳ δὲ λελουμένου, νεουργὸν ἱμάτιον ἔχοντος, ὡς νυμφίου παρεσκευασμένου, διὰ πενίαν καὶ ἐρημίαν τοῦ δεσπότη τὴν θυγατέρα μέλλοντος γαμεῖν; . . Ποῖα ἄττα οὖν εἰκὸς γεννᾶν τοὺς τοιούτους; οὐ νόθα καὶ φαῦλα . . καὶ οὐδὲν γνήσιον οὐδὲ φρονήσεως ἀληθινῆς ἐχόμενον; 1).

« Οὕτως ἐν σελ. 24 περὶ ὄνου « ὅπου τοὺς μεταχειρίζονται κακῶς . . γίνονται ἀνάληπτοι, νωθροὶ ὑπομονητικοὶ » καὶ κατωτέρω « ἡ κακὴ δίαίτα καὶ οἱ σκληροὶ τρόποι . . τοὺς κάμνουσι νωθροὺς ἀναισθήτους καὶ πείσμονας ».

« Πολλάκις καὶ ἡ διλογία ἐνάργειαν ποιεῖ μᾶλλον ἢ τὸ ἄπαξ λέγειν ὅπερ δὲ τῷ Κτησίᾳ ἐγκαλοῦσιν ὡς ἀδολεσχοτέρῳ διὰ τὰς διλογίας . . πολλαχῆ οὐκ αἰσθάνονται τῆς ἐναργείας τοῦ ἀνδρός· τίθεται γὰρ ταῦτό διὰ τὸ πολλάκις ποιεῖν ἔμφασιν πλείονα » 2).

Οὕτω ὁ Ἡσίοδος (Θεογονία 65).

Μοῦσαι . . ἐρατὴν δὲ διὰ στόμα ὄσσαν ἰεῖσαι,
μέλπονται πάντων τε νόμους καὶ ἤθεα κεδνὰ
ἀθανάτων κλείουσιν, ἐπήρατον ὄσσαν ἰεῖσαι.

Οὕτω καὶ ὁ Ὅμηρος (Ἰλιάδ. Η 336).

Τύμβον δ' ἀμφὶ πυρῆν ἕνα χεύομεν ἐξαγαγόντες
ἄκριτον ἐκ πεδίου· ποτὶ δ' αὐτὸν δείμομεν ὄκα
πύργους ὑψηλοὺς, εἴλαρ νεῶν τε καὶ αὐτῶν.

πουλυμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο. — Νικόλαος ὁ σοφιστής, Προγύμν. 1, ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 452: Καὶ τοῦτο δὲ γνῶναι καλὸν ὡς τοὺς μύθους . . ὠνόμασαν Αἰσώπειους τοὺς ἐξ ἀλόγων καὶ λογικῶν συγκειμένους . . εἰσὶ δὲ τινες μῦθοι καὶ ἐκ θεῶν συγκείμενοι. — Αὐτόθ. Προγύμν. 2. τῶν διηγημάτων τὰ μὲν ἐστὶ μυθικά, τὰ δὲ ἱστορικά, τὰ δὲ πλασματικά. Ἴδε περὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἀνωτ. σελ. 144, σημ. 2. καὶ σελ. 482-483, σημ. 2 καὶ 3.

1) Πλάτων, Πολιτεία 495 E.

2) Δημήτριος, περὶ ἐρμηνείας 211 - 212, ἐκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 91.

ἐν δ' αὐτοῖσι πύλας ποιήσομεν εὖ ἀραρυίας,
ὄφρα δι' αὐτῶν ἱππηλασίη ὁδὸς εἴη.
ἔκτοσθεν δὲ βαθείαν ὀρύξομεν ἐγγύθι τάφρον,
ἢ χ' ἵππους καὶ λαὸν ἐρυκάκοι ἀμφὶς ἐούσα.

καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐν στίχ. 435 τὰ αὐτά :

τύμβον δ' ἀμφ' αὐτὴν ἕνα ποίσειν ἐξαγαγόντες
ἄκριτον ἐκ πεδίου, ποτὶ δ' αὐτὸν τεῖχος ἔδειμαν
πύργους θ' ὑψηλοῦς, εἰλαρ νεῶν τε καὶ αὐτῶν.
ἐν δ' αὐτοῖσι πύλας ἐνεποίσειν εὖ ἀραρυίας κτλ. 1).

« Σελ. 27 περὶ χοίρου «οἱ ὀφθαλμοὶ πολὺ μικροί . . ὁ κορμὸς παχὺς καὶ κυλινδροειδής, ἡ κοιλία μεγάλη παχεῖα καὶ πρὸς τὴν γῆν κρεμαμένη . . οἱ πόδες βραχεῖς καὶ παχεῖς» καὶ κατωτέρω (σελ. 28) «οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πολὺ μικροί, οἱ πόδες τοῦ παχεῖς καὶ βραχεῖς, ὁ κορμὸς τοῦ καὶ οἱ κοιλία τοῦ παχεῖα, τὸ στόμα καὶ ἡ κοιλία τοῦ πρὸς τὴν γῆν κρεμαμένα». Σελ. 124 περὶ βοῦς «τὸ βαδίσμα τοῦ βαρὺ καὶ ἄτονον αἰ κινήσεις καὶ αἰ στροφαὶ τοῦ ἄκομψοι» καὶ μετ' ὀλίγα «βαδίζει βραδέως καὶ μὲ βῆμα βαρὺ καὶ ἄτονον, εἶνε δυσκίνητος, στρέφεται ἀκόμψως». Αὐτόθ. «πίνει ὕδωρ, ἀλλὰ μόνον ὅταν εἶνε καθαρὸν καὶ ψυχρὸν», καὶ κατωτέρω «προτιμᾷ τὸ καθαρὸν καὶ ψυχρὸν ὕδωρ».

« Πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι οὐδὲν συμβάλλεται τὰ γράμματα . . οὐδὲν γὰρ κωλύει εἰδέναί μὲν γράμματα . . ὁμοίως δὲ μέθυσον καὶ ἀκρατῆ εἶναι, καὶ φυλάργυρον, καὶ ἄδικον, καὶ προδότην, καὶ τὸ πέρας ἄφρονα » 2).

Ἐὰν ὁ ἡμέτερος κριτῆς δὲν εἶχε τεθολωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐσκοτισμένον τὸν νοῦν, θὰ ἔβλεπε καὶ θὰ ἐνόει ὅτι ἐπιστημονικώτατα καὶ ὀρθότατα ἐτέθησαν αἱ διλογίαι αὐταὶ ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκονται. Ἡ περὶ τοῦ βαδίσματος τοῦ βοῦς διλογία ἦτο ἀναγκαιοτάτη **λογικῶς**, διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν πρόκειται περὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἡ βαρύτης καὶ ἡ ἄτονία τοῦ βαδίσματος καὶ τὸ ἄκομψον τῶν κινήσεων καὶ τῶν στροφῶν αὐτοῦ προξενούσιν εἰς τὸν θεατὴν· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίστασιν πρόκειται περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν χαρακτηριζουσῶν αὐτόν. Ἡ περὶ τῆς πόσεως κα-

1) Πρὸς καὶ Ἰλιάδ. Θ 41 πρὸς Ν 23. — Ἰλιάδ. Θ 69 - 72 πρὸς Χ 209 - 212. — Ἰλιάδ. Β 110 - 118 πρὸς Ι 17 - 25.

2) Κέβης ὁ Θεβαῖος, Πίναξ, κεφ. 33 - 34. ἔκδ. Dübner, σελ. 12.

θαροῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος διλογία λογικῶς ἀναπόφευκτος, καθ' ὅσον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ τῶν ιδιοτήτων τῶν χαρακτηριζουσῶν τὸν βουῖν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ πρόκειται ὡς παράδειγμα πρὸς διευκρίνισιν τῆς ψυχολογικῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὅτι « ἡ γεῦσις εἶνε πολὺ λεπτή » 1).

« Σελ. 87 - 88 μία σελὶς περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐντυπώσεων τῆς αἰγὸς καὶ περὶ τὰς δύο σελίδας περὶ τῆς ἀφοβίας αὐτῆς ».

« Ἄλλ', ὦ ξένε, πολλάκις μὲν . . εἰρήκαμεν, ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος· οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς, τὸ λεγόμενον, ἐπείγων διώκει· γελοῖον δὲ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βραχύτερα αἰρουμένους φαίνεσθαι 2) — Δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι σφόδρα δυσχερὲς ἐστὶ τοῖς τῆς σαφηνείας ἐπιμελουμένοις τῆς συντομίας φροντίζειν· πολλάκις γὰρ ἢ διὰ συντομίαν εἰς ἀσάφειαν προάγομεν τὸν λόγον ἢ διὰ τὸ σαφῶς εἰπεῖν μήκους δεόμεθα » 3).

Σελ. 128. « Ποτὲ κατὰ τὰς πορείας αἱ ἀσθενέστεραι δὲν προπορεύονται τῶν ἰσχυροτέρων· πάντοτε προηγοῦνται αἱ ἰσχυρότεραι καὶ ἔπονται αἱ ἀσθενέστεραι ».

Ἔχω ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ζωτικὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ πιστεύω ἀδιστακτῶς ὅτι μετὰ παρέλευσιν οὐχὶ μακροῦ χρόνου θὰ ἀπαλλαγῇ τέλος ἀπὸ τῆς νῦν καταλυμαινομένης αὐτὸ πονηροκρατίας καὶ θὰ ἐπιλάμψωσι καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἡμέραι ἄξιοι τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ τῆς ὑψηλῆς εὐγενείας αὐτοῦ. Τότε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ δύσμοιρος Ἑλληνὶς νεολαία θὰ ἀπαλλαγῇ τῶν καταδιαφθειρόντων αὐτὴν σκαιῶν καὶ ἀπαιδευτῶν χαμαιδιδασκάλων τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου τούτου κρι-

1) Ἰδ. Χ. Παπαμάρκου Ἑλλην. Ἀναγνισματάρ. Τρίτη τάξις δημοτικοῦ σχολείου Ἐν Ἀθήναις 1892 σελ. 130 - 131. Ἡ περὶ τοῦ « χοίρου » διλογία ἔχει τὸν αὐτὸν ἐπιστημονικὸν λόγον. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδαμοῦ εἶνε ἐκτετυπωμένα τὰ περὶ αὐτοῦ, τὸ πρᾶγμα εἶνε δυσεξέλεγκτον· διὸ καὶ οὐδεὶς περαιτέρω περὶ τούτου λόγος δύναται γὰ γείνη ἐνταῦθα.

2) Πλάτων Νόμοι 887 Β. Ἰδ. καὶ ἄνωτ. σελ. 145 ὑποσ. σημ.

3) Νικόλαος ὁ σοφιστής, Προγυμνάσμ. 2, ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 458.

τοῦ, τοῦ ἐν τοσαύτῃ ἀμαθείᾳ καὶ ἀναισθησίᾳ μολυνομένου, ὥστε οὐ μόνον τὰ ὀρθὰ νὰ μὴ δύναται νὰ διακρίνη ἀπὸ τῶν πλημμελῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀμαρτήματα τὰ χαριέστατα καὶ τεχνικώτατα νὰ ὑπολαμβάνη.

Τέλεον ὁ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀποζῶν κύριος οὗτος ἀγνοῶν τί οἱ Ἕλληνες τεχνογράφοι περὶ τῶν σχημάτων λέγουσι, τί περὶ τῆς ἐν τῷ λόγῳ δυνάμεως τῆς ταύτολογίας, τῆς παλλιλλογίας, τῆς ἐκφράσεως τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἀρνητικῶς καὶ θετικῶς, τέλεον ἀγνοῶν τίνα χρῆσιν τῶν σχημάτων τούτων οἱ ἀριστοτέχναι τοῦ λόγου, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, ἐποιήσαντο εὐρίσκει ἐν τῇ ἀμαθείᾳ αὐτοῦ καὶ ἀναισθησίᾳ ἐπίψογα τὰ ἄνω σημειωθέντα ἐκ τοῦ ἐμοῦ Ἑλλην. ἀναγνωστικοῦ βιβλίου!

Λέγει ὁ Πλούταρχος: «Τὸ δὲ σχῆμά ἐστι λόγος ἐξηλλαγμένος τοῦ ἐν ἔθει κατὰ τινὰ πλάσιν κόσμου ἢ χρείας χάριν. κάλλος μὲν γὰρ τοῖς λόγοις περιτίθησι διὰ τῆς ποικιλίας καὶ μεταβολῆς τοῦ λόγου καὶ σεμνοτέραν ἀπεργάζεται τὴν φράσιν, χρείαν δέ, εἰς τὸ ἐξἄραι καὶ ἐπιτεῖναι τὰς ποιότητας καὶ δυνάμεις τῶν πραγμάτων» 1).

Τούτων δὲ τῶν σχημάτων εἴκοσι καὶ ἕξ ὄντων ἐν εἶνε καὶ ἡ λεγομένη ταύτολογία, ἣτις «ἐστὶν ἐν ταύτῳ λέξεων παράλληλος θέσις τὸ αὐτὸ σημαινουσῶν, οἷον ὄξεις καὶ ταχεῖς ἀλλ' οὐ νωθεῖς καὶ βραδεῖς· πᾶσαι γὰρ ἐν ταύτῳ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν, ὄξεις μὲν καὶ ταχεῖς καταφατικῶς τὸ αὐτὸ σημαίνουσι, νωθεῖς δὲ καὶ βραδεῖς τούναντίον, αἷς συνταχθὲν καὶ τὸ οὐ ἀποφατικῶς ἑαυτῶν ἐποίησε καὶ συμφώνους τοῖς προτέροις» 2).

Περὶ δὲ τῆς ἀποφάσεως καὶ καταφάσεως ὁ Ἑρμογένης λέγει: «Ἡ ἀπόφασις τῇ καταφάσει ποτὲ μὲν τὸ ἴσον δύναται, ποτὲ δὲ τὸ ἕλαττον, ποτὲ δὲ τὸ πλεόν. Ἴσον μὲν, ὅταν δι' ἐγγύτητα τῆς λέξεως φεύγων τις τὴν ταυτότητα μεταβάλλῃ τὴν τάξιν «θύων τε γὰρ φανερός ἦν καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανῆς ἦν» 3).

Ὁ Lotze ἐξαίρων τὰ τοιαῦτα τοῦ Ἑλληνος λόγου σχήματα λέ-

1) Πλούταρχος, περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως Ὀμήρου κ. 27.

2) Ἀρώνυμος, περὶ σχημάτων, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 706. ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 182.— Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Ζωναῖος (περὶ σχημάτων τῶν κατὰ λέξιν, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 681): Ταύτολογία ἐστὶ λέξεων παράλληλος θέσις τὸ αὐτὸ σημαινουσῶν οἷον ὄξύς ἐστι καὶ ταχύς ἀλλ' οὐ νωθῆς καὶ βραδύς.

3) Ἑρμογένης, Περὶ μεθόδου δεινότητος, ἔκδ. Walz τόμ. 3, σελ. 444.

γεί : « Ἡ ἄμεσος ἀνακοίνωσις τῶν διανοημάτων δὲν φροντίζει πολὺ διὰ τὴν ἐκφρασιν αὐτῶν. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἐκφράσεως δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε πρὸς τὰ περὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ὄντων ἡμέτερα διανοήματα, ἀλλ' ἐξ αἰφνηδίων ἐξεγέρσεων τῶν συναισθημάτων ἡμῶν αἱ λέξεις ἐπιπροχέονται πρὸ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πράγματος ἢ συστέλλονται ἐκεῖ, ἔνθεν ἔδει νὰ ἐκχυθῶσιν. Ὁ Ἕλλην λόγος γέμει τοιούτων ἀσυναρτησιῶν καὶ ἐλευθεριῶν, ὧν ἡ συντακτικὴ αἰτιολογία πολλάκις εἶνε τόσο δύσκολος, ὅσον ἡ ψυχολογικὴ εὐκολος, καὶ αἵτινες ἐν ἐκκεχυμένῃ δαψιλείᾳ καὶ ἐν μεταπτώσει αἰφνηδίων διακοπῶν καὶ ἐν μακραῖς παρενθήκαις τὴν ἀπρᾶστοίτητον καὶ πολλάκις ἐπίχαριν ἀταξίαν τῆς ζώσης ὁμιλίας ἐπαναλαμβάνουσιν » 1).

Ὁ Bergk εἰδικεύων τὰ ὑπὸ τοῦ Lotze γενικῶς περὶ τοῦ Ἑλληνος λόγου λεγόμενα λέγει : « Μετὰ τῆς διαλεκτικῆς ἐκείνης ὀξύτητος, ἣτις προσιδιάζει τοῖς Ἑλλησι συνδυάζεται καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα ἀναστρέφεται εὐχαρίστως ἐν ἀντιθέσεσιν. Ἐνταῦθα βασιίζεται ἡ ἔξις τοῦ νὰ ἐπαναλαμβάνηται τὸ αὐτὸ διανόημα ἐν ἀρνητικῇ καὶ θετικῇ μορφῇ, ἣν ἰδίως παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς εὐρίσκομεν. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὁ περιττὸς οὗτος τρόπος τῆς ἐκφράσεως ἀνιαρὸς πως, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ παρέχει εἰς τὸν λόγον ἀρχαιοπρεπῆ τινὰ ἀπλότητα. Ἡ ἐρμηνεῖα εἶνε ἐναργῆς καὶ ζωηρά » 2).

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἕλληνες τεχνογράφοι καὶ οἱ Γερμανοὶ φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου χαμαιδιδασκάλου ψεγομένης ταύτης ἐκφράσεως « ποτὲ αἱ ἀσθενέστεραι δὲν προπορεύονται τῶν ἰσχυροτέρων πάντοτε προηγοῦνται αἱ ἰσχυρότεραι καὶ ἔπονται αἱ ἀσθενέστεραι ».

Οἱ δὲ Ἕλληνες συγγραφεῖς πῶς ; Ἴδου πῶς :

Ὁ Δημοσθένης : Δεῖ τοὺς ὀρθῶς πολέμῳ χρωμένους οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἔμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων 3). Ὁ Ξενοφῶν : Οἱ μὲν δὴ Θηβαῖοι διὰ ταῦτα ὑποφθόνως

1) Hermann Lotze, Mikrokosmos, dritter Band, zweite Aufl. Leipzig 1869, σελ. 305 περὶ τὸ μέσον.

2) Bergk, Griechische Litteraturgeschichte, Berlin 1872, τόμ. 1, σελ. 134. Ἴδε καὶ Volkmann, Hermagoras, 1865, σελ. 244 - 245, καὶ τῆς ἐμῆς Πραγματείας « Παράρτημα τῶν ἐκπαιδευτικῶν νομοσχεδίων », σελ. 73 α.

3) Δημοσθένης, κατὰ Φιλίππου Α'. 39, σελ. 51.

καὶ οὐκέτι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρκάδας 1). — Ὁ Πλάτων : Οἱ βλάπτοντες τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀδικοῦντες καὶ ψευδόμενοι καὶ ἐξαπατῶντες καὶ ἀμαρτάνοντες ἐκόντες, ἀλλὰ μὴ ἄκοντες κτλ. 2). — Ὁ Πλούταρχος : Ψυχὴ πᾶσα νοῦ μετέσχεν, ἄλογος δὲ καὶ ἄνους οὐκ ἔστιν. — Μάλιστα μὲν οὖν ἐσκεμμένῳ πειρῷ καὶ μὴ διακένῳ τῷ λόγῳ χρῆσθαι πρὸς τοὺς πολλούς. — Σκληρὸν ἐκ φύσεως καὶ οὐ μαλακὸν ἔχων ὑπὸ λόγου τὸ ἦθος 3).

Σελ. 133 : «Ὅταν σύρη (ὁ ταῦρος) τὴν ἄμαξαν, σύρει αὐτὴν ἀκατασχέτως πρὸς τὰ ἐμπρός» καὶ μετ' ἐλάχιστα «ὁ ταῦρος σύρει τὴν ἄμαξαν πάντοτε πρὸς τὰ ἐμπρός».

«Ἐτερον δ' εἰσὶ καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν τοῦ ἀγνοοῦντα ποιεῖν· ὁ γὰρ μεθύων οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διὰ τῶν εἰρημένων, οὐκ εἰδῶς δέ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἃ δεῖ πράττειν καὶ ὧν ἀφεκτέον καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀμαρτίαν ἀδικοὶ καὶ ὄλως κακοὶ γίνονται» 4).

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς βεβαίως δὲν σωφρονεῖ! Διότι οὐδεὶς σώφρων ἄνθρωπος περικόπτει ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ ὄλου λεξείδιά τινα καὶ συναρμόζει ταῦτα κατὰ τὴν ἰδίαν διάθεσιν, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπιθυμεῖ. Ὅπως συνεκόλλησεν ὁ χρηστὸς οὗτος ἄνθρωπος τὰ λεξείδια ταῦτα, φαίνεται ἀδολεσχία τις· ὅπως δὲ ἐν τῷ κειμένῳ, οὐ κριτῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας κατέστη, ὑπάρχουσι, φαίνεται ἀριδῆλως τὸ σχῆμα τοῦ λόγου τὸ λεγόμενον παλλιλογία κατὰ τὸ Ὀμηρικόν : «Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, | εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μόνος δὲ αἰθωνι σιδήρῳ. | — Ἀλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἐόντας. | Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν 5). — «Ὁ ταῦρος ὅταν σύρη τὴν ἄμαξαν, σύρει αὐτὴν ἀκατασχέτως πρὸς

1) Ξενοφῶν, Ἑλληνικά 7, 1, 26.

2) Πλάτων, Ἰππίας ἐλάσσων 372 D.

3) Πλούταρχος, περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου 591 D. — Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον 803 F. — Βροῦτος, κεφ. 1, σελ. 984. — Ἰδ. αὐτόθ. Ὅτι οὐκ ἠδέως ζῆν ἔστιν κατ' Ἐπίκουρον 1097 E. — Βίον Θεσεῶς, κεφ. 16, σελ. 6 περὶ τὸ τέλος. — Πλάτων. Κρίτων 52, A. — Ἑρμογέν. περὶ ἰδεῶν τόμος α', ἔκδ. Walz, τόμ. 3, σελ. 274. — Πρβλ. καὶ τὴν παρατήρησιν τοῦ τεχνογράφου Μενάνδρου (περὶ ἐπιδεικτικῶν, ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 416) : Οὐχ ἀπλῶς ἐρεῖς τὰς ἀρετάς, ὅτι δίκαιος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρήσεις πάλιν ὅτι οὐκ ἀδικός. . . πέφυκε γὰρ ὁ λόγος αὐξήσει λαμβάνειν.

4) Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια 1110, 6, 24.

5) Ὀμηρος, Ἰλιάδ. Υ' 370. — Ὀδύσσεια, α, 22.

τὰ ἐμπρός. Τίποτε δὲν δύναται νὰ τὸν ἐμποδίση, οὔτε τέλμα, οὔτε πετρῶδες μέρος, οὔτε ἀπότομον ὄρος, οὔτε τὸ βάρος τοῦ φορτίου. Ὁ ταῦρος σύρει τὴν ἄμαξαν πάντοτε πρὸς τὰ ἐμπρός ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται νὰ πέση εἰς τὰ γόνατα» 1).

Σελ. 178: περὶ γάτας «μῖαν οὐρὰν ἀρκετὰ μακρὰν καὶ πολὺ εὐκίνητον» καὶ κατωτέρω «ἢ οὐρὰ αὐτῆς εἶναι πολὺ εὐκίνητος» — Σελ. 179 «τὸ σῶμα τῆς ἐλαστικόν», «τὸ σῶμα αὐτῆς πολὺ ἐλαστικόν» — Σελ. 200 «μανθάνει (ὁ κύων) νὰ σώζη ἀνθρώπους κινδυνεύοντας νὰ πνιγῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ νὰ παγώσωσιν εἰς τὰς χιόνας» καὶ σελ. 205 ἄλλοι σώζουσιν ἀνθρώπους κατακαλυπτομένους ὑπὸ τῆς χιόνος».

Λέγει ὁ Ξενοφῶν: «Εἰ δέ τις διλογεῖν ἡμᾶς οἶεται, ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν νῦν τε καὶ πρόσθεν, οὐ διλογία ταῦτά ἐστιν. Ὅτε μὲν γὰρ ἐωγεῖτο, πειρᾶσθαι ἐκελεύομεν εἰ δύναίτο ὁ ἵππος ταῦτα ποιεῖν· νῦν δὲ διδάσκειν φαμέν χρῆναι τὸν ἑαυτοῦ καὶ γράφομεν ὡς δεῖ διδάσκειν» 2). Δηλαδή· τὸ ἐπαναλαμβάνειν τὰ αὐτὰ πράγματα κατὰ διαφόρους περιστάσεις δὲν εἶνε ἀδολεσχία, ὡς μοχθηρός τις ἢ παροινῶν εἶνε ἕτοιμος νὰ ὑπολάβῃ, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη ἄφυκτος τοῦ λόγου, ὅστις ἄλλως θὰ ἀπέβαινε ἀτελής, ἄλογος καὶ ἀκατανόητος.

Ὅπως σταθμίσῃ τις τὸν βαθμὸν τῆς χρηστότητος τοῦ ἡμετέρου τούτου κριτοῦ, ἄς ἴδῃ ἐν τῷ ἐμῷ βιβλίῳ τὰ περὶ τῆς γάτας καὶ τοῦ κυνὸς ταῦτα 3) καὶ πάραυτα θὰ ἀντιληφθῇ τὴν διαφορότητα τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς αἱ αὐταὶ λέξεις ἐπαναλαμβάνονται.

Ἐν τῷ κειμένῳ φέρεται «ὁ κορμὸς πεπιεσμένος πρὸς τὰ πλάγια, εὐθυτενῆς καὶ ὄχι παχύς, ἀποτελευτῶν εἰς μῖαν οὐρὰν μακρὰν καὶ πολὺ εὐκίνητον» (σελ. 68), περὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ σώματος τῆς γάτας προκειμένου. Φέρεται δὲ ἐν σελ. 69 «ἢ οὐρὰ αὐ-

1) Χ. Παπαμάρκου, Ἑλλ. Ἀναγ. τῆς Γ' τάξεως, ἐν Ἀθήναις 1892, σελ. 135.— Πλούταρχος, Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὀμήρου, κεφ. 32: Ἔστι παρ' αὐτῷ καὶ ἡ Παλλιλογία, ἐπανάληψις οὔσα μέρους τινὸς λόγου ἢ πλειόνων λέξεων ἐπαναλαμβανομένων, ἃ καὶ Ἀναδίπλωσις καλεῖται· οἷόν ἐστι: » τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι. . . » ποτὲ δὲ παρεντιθεμένων ἄλλων τινῶν καὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ἐπαναλαμβανομένων, ὡς ἐν τῷ «Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας» κτλ.

2) Ξενοφῶν, περὶ ἵππικῆς 8, 2.

3) Χ. Παπαμάρκου Ἑλληνικὸν ἀναγνωσματάριον διὰ τὴν τετάρτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐν Ἀθήναις 1892, περὶ μὲν τῆς γάτας σελ. 66· 69 καὶ 70, περὶ δὲ τοῦ κυνὸς σελ. 87 καὶ σελ. 90.

τῆς εἶνε πολύ εὐκίνητος· ὅταν εἶνε πολὺ εὐχαριστημένη ἢ ὅταν θωπεύηται, κινεῖ αὐτὴν κατὰ τινα τρόπον, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον κινεῖ αὐτὴν, ὅταν ἀγριεύῃ ἢ ἀπειλῇ ἢ εἶνε ἕτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ», προκειμένου περὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀποδείξεως ὅτι ἡ γάτα τὰ συναισθήματα αὐτῆς διὰ τῶν ποικίλων κινήσεων τῆς οὐρᾶς ἐκφράζει.

Οὕτω δὲ καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων.

« Ἀλλὰ γὰρ ἴσως εὔηθες τὸ τοὺς εὐήθεις τῶν λόγων λίσαν ἐξετάζειν » 1).

Σελ. 278 - 279 πλεόν τῆς σελίδος περὶ τῶν ὠδικῶν πτηνῶν ὅτι εἶνε κόσμος καλὸς τῆς γῆς δι' ἐπαίνων ἐπαναλαμβανόμενος τρίς.

« Δίς καὶ τρίς τὸ καλόν, τὸ δὲ κακόν οὐδ' ἅπαξ 2). — Ὑπὲρ γὰρ τῶν ἀναγκαιοτάτων οὐδὲν χειρόν ἐστιν καὶ δίς καὶ τρίς λέγειν ταύτᾳ 3). — Πυθαγόρας ὠρίσε καὶ τὸ τοῦ λόγου εἶδος, ὅτι σύντομον καὶ διὰ βραχέων· εἰ δέ ποτε, φησί, χρεία καὶ μακροτέρου γένηται λόγου... ἀλλὰ τῶν γε πραγμάτων, περὶ ὧν οἱ λόγοι, τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μενέτω τῷ προτέρῳ· περὶ ἀναγκαίων γινομένου τοῦ λόγου, ἢ προτρέποντος ἐπ' ἀρετὴν, ἢ διδάσκοντος, ἢ συμβουλευόντος, ἢ παραμυθουμένου ἢ συζητοῦντος τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ θεοῦ τὴν τε ὑπεροχὴν καὶ τὴν πρόνοιαν ἀνευφημοῦντος, καὶ σύλληψιν πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον αἰτοῦντος δι' εὐχῆς· ἀλλὰ μὴ περὶ τῶν τυχόντων, περὶ ὧν οἱ τυχόντες διαλέγονται » 4).

« Σελ. 280. Ἐν μιᾷ σελίδι ἡ λέξις ἄδουσι τρισκαιδεκάκις ».

« Ἀλλὰ τὸ διατρέβειν νῦν ἀκριβολογουμένους καὶ λέγοντας περὶ τῶν τοιούτων ἀργόν ἐστιν — εὔηθες τὸ τοὺς εὐήθεις τῶν λόγων λίσαν ἐξετάζειν 5).

1) Ἀριστοτέλης, περὶ ζῶων μορίων 664, 6, 18.

2) Παροιμιογράφοι, Ἀποστόλιος 6, 26.

3) Γαληνός, περὶ ψυχῆς παθῶν, ἔκδ. Kühn, τόμ. 5, σελ. 21. ἔκδ. Marquardt, τόμ. 1, σελ. 16, Lipsiae 1884.

4) Σιμπλίκιος, Ἐξηγήσεις εἰς τὸ Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον, κεφάλ. 33, § 1 - 3, ἔκδ. Dübner, σελ. 112.

5) Ἀριστοτέλης, Πολιτικά 1331, 6, 18. Περὶ ζῶων μορίων 664, 6, 18.

« Σελ. 286. Μία σελίς περι τῆς διατάξεως τῶν πετάλων ὡς πρὸς τὰ σέπαλα ἴου τοῦ τρίχρου ».

« Τὸ μὲν οὖν περι πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιῆσθαι τὸν λόγον **λέαν εὔηθες**. Τὰ γὰρ οἶμαι βέλτιστα, ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτατα . . τιμητέον 1).

« Σελ. 318-321 ἐν τρισὶ σελίσι περιγραφή τῶν φύλλων, τῶν στημόνων καὶ μάλιστα τῶν πετάλων τοῦ κρίνου ».

« Αὐτῶν δὲ τῶν φυσικῶν οἱ μὲν ἐξηγηματικοί, οἱ δὲ ἐν βραχεῖ προαγόμενοι· πλεῖστον γὰρ διαφέρει ὡς εἰδότα ἀναμιμνήσκειν συμμετρως ἢ ὅλως ἀγνοοῦντα διδάσκειν . . βραχύτητα ἀπαιτοῦσιν οἱ μὴ διδασκαλικοί. οἱ δὲ ἕτεροι πλείστης καὶ μεγίστης διατριβῆς ἔχονται » 2).

« Σελ. 37 καὶ ἐξ. ὁ μῦθος « ταῦρος καὶ καμηλοπάρδαλις » ἐκτείνεται εἰς σελ. πέντε ».

« Ὅτι μία τῶν ἀρετῶν εἶνε καὶ ἡ συντομία ὅλος ὁ κόσμος τὸ εἰξεύρει· ἀλλὰ καὶ μεγάλαι καὶ μικραὶ ἀδιαφόρως ὑποθέσεις στενοχωρημέναι καὶ νὰ εἶπω οὕτως πνιγμέναι εἰς στενὰ . . ὅρια σημαίνουσιν ἀναμφιβόλως τὸ πολλὰ στενὸν τῆς κεφαλῆς τοῦ μυθογράφου » 3) — καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ τοιαῦτα ἀπαιτοῦντος κριτοῦ πρόσθες.

---

1) Πλάτων, Νόμοι 722 Α.

2) Μένανδρος, Ἐπιδεικτικῶν 5, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 142. ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 337.

3) Κοραῆς, Αἰσωπείων μύθων συναγωγή ἐν τοῖς προλεγομένοις, σελ. κε'.